

УДК 347.9:82-3(477)(092)

[https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12\(22\)-463-475](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12(22)-463-475)

Поліщук О.С. аспірант, Університет економіки та права «КРОК», м. Київ,
<https://orcid.org/0009-0000-7461-1101>

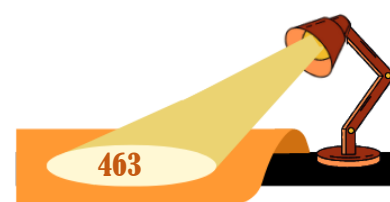
СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНО-ПРАВОВА ІДЕЯ У КОНТЕКСТІ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ АНДРІЯ ЧАЙКОВСЬКОГО

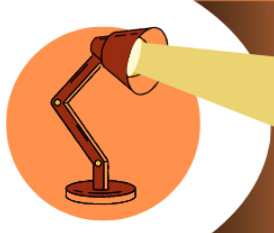
Анотація. Стаття присвячена дослідженню сучасної української національно-правової ідеї у контексті творчої спадщини Андрія Чайковського – письменника, громадського діяча й юриста, чия літературна та правова діяльність формує цілісну систему національно-правових і ціннісних орієнтирів українського буття. Звертається увага на те, що в умовах сучасних соціокультурних трансформацій відновлення інтересу до Чайковського є важливим для осмислення ідей державності, права, гідності й відповідальності, які формують ідейний стрижень української ідентичності. Актуальність дослідження зумовлена потребою інтегрувати гуманітарний і правовий дискурси у визначенні сучасної української національної ідеї як феномену духовного самоствердження народу.

Метою статті є розкриття ціннісно-світоглядного потенціалу творчості Чайковського для сучасного українознавчого дискурсу, зокрема аналіз його художніх і публіцистичних текстів крізь призму морально-правових принципів національного самопізнання. Методологічну основу становлять порівняльно-аналітичний, аксіологічний і культурно-історичний підходи, що дали змогу виявити зв'язок між його художнім світом і концепцією права як духовної основи національного розвитку.

Розглянуто ідею гідності як внутрішнього морального закону людини, що кореспондує із принципами свободи та відповідальності у суспільному житті, визначено, що у творчості Чайковського ця ідея набуває форми етичного коду національного характеру. Доведено, що його художній світ формує образ українця як суб'єкта права, здатного поєднати індивідуальну свободу з громадянським обов'язком. З'ясовано, що літературна та правова спадщина автора створює унікальне поле синтезу морального і юридичного виміру національної ідеї, у якому категорії справедливості, честі, свободи і праці постають як фундаментальні цінності національного самоствердження.

Зазначається необхідність нового прочитання Чайковського в контексті інтеграції його ідей у сучасний гуманітарно-правовий простір України. Обґрунтовується висновок, що поєднання його літературної та правової спадщини відкриває перспективу цілісного осмислення української національної ідеї як синтезу моральної свідомості й правової культури, що визначає інтелектуальну та духовну незалежність сучасної нації.

Ключові слова: українська національно-правова ідея, Андрій Чайковський, державність, правосвідомість, патріотизм, право, гідність.

Polishchuk O.S. Postgraduate student, University of Economics and Law «KROK», Kyiv, <https://orcid.org/0009-0000-7461-1101>

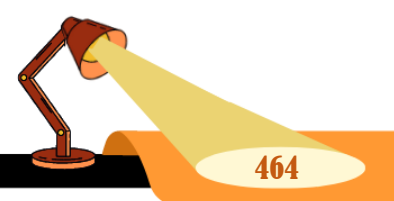
THE CONTEMPORARY UKRAINIAN NATIONAL-LEGAL IDEA IN THE CONTEXT OF THE CREATIVE LEGACY OF ANDRIY CHAYKOVSKYI

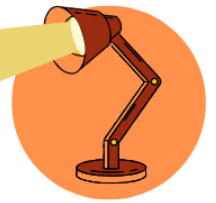
Abstract. The article is dedicated to the study of the contemporary Ukrainian national-legal idea in the context of the creative legacy of Andriy Chaykovskiy – a writer, public figure, and lawyer, whose literary and legal activities form a coherent system of national-legal and value orientations of Ukrainian existence. It is emphasized that, in the context of modern socio-cultural transformations, the revival of interest in Chaykovskiy is crucial for the understanding of the ideas of statehood, law, dignity, and responsibility, which constitute the ideological core of Ukrainian identity. The relevance of the study is determined by the need to integrate humanitarian and legal discourses in defining the contemporary Ukrainian national idea as a phenomenon of the spiritual self-affirmation of the nation.

The aim of the article is to reveal the value-worldview potential of Chaykovskiy's work for contemporary Ukrainian studies discourse, specifically analyzing his literary and journalistic texts through the prism of the moral-legal principles of national self-awareness. The methodological foundation consists of comparative-analytical, axiological, and cultural-historical approaches, which have enabled the identification of the connection between his artistic world and the concept of law as the spiritual basis of national development.

The idea of dignity is examined as the internal moral law of a person, which corresponds to the principles of freedom and responsibility in public life. It is determined that in Chaykovskiy's works, this idea takes the form of an ethical code of national character. It is proven that his artistic world shapes the image of the Ukrainian as a subject of law, capable of combining individual freedom with civic duty. It is clarified that the literary and legal legacy of the author creates a unique field for the synthesis of the moral and legal dimensions of the national idea, where the categories of justice, honor, freedom, and labor emerge as fundamental values of national self-affirmation.

The necessity of a new interpretation of Chaykovskiy in the context of integrating his ideas into the contemporary humanitarian-legal space of Ukraine is noted. It is argued that the combination of his literary and legal legacy opens the prospect of a holistic understanding of the Ukrainian national idea as a synthesis of moral consciousness and legal culture, which defines the intellectual and spiritual independence of the modern nation.

Keywords: Ukrainian national-legal idea, Andriy Chaykovskiy, statehood, legal consciousness, patriotism, law, dignity.

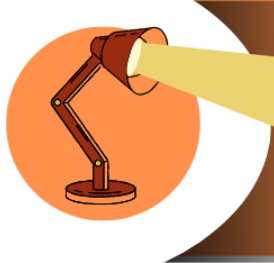
Постановка проблеми. Постановка проблеми. Актуальність дослідження української національної ідеї зумовлюється складними викликами сучасності, серед яких – потреба у переосмисленні духовних, правових і державницьких засад національного розвитку. У період глобальних трансформацій та загострення цивілізаційних суперечностей саме ідея єдності нації, моральної відповідальності й правової свідомості стає чинником, що визначає здатність українського суспільства до стійкого самовідтворення. Українська національна ідея набуває нового звучання як інтегруюча система цінностей, спрямована на утвердження гідності, свободи, соціальної справедливості та державної самодостатності. У цьому контексті особливої уваги потребує звернення до творчої спадщини Андрія Чайковського, у якій синтезовано літературно-художній і правовий досвід формування української самосвідомості.

Недостатня увага до правової та державницької концепції у творчості Чайковського зумовила однобічність у рецепції його спадщини, яку традиційно розглядають переважно в культурно-естетичному вимірі. Однак у його художньому мисленні виявляється глибокий юридичний і морально-етичний зміст, що формує підвалини сучасного бачення української державності. У прозі Чайковського право постає не лише як регулятивний інструмент, а як моральна категорія, покликана забезпечити гармонію між особистою свободою та спільним добром. Саме через призму його творчості відкривається можливість нового осмислення української національної ідеї як синтезу духовного і правового досвіду нації, що зберігає свою актуальність у сучасних умовах боротьби за суверенність, культурну тяглість і правову державність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки з'явилися нові праці, що висвітлюють окремі аспекти творчості Андрія Чайковського. Так, у статті «Gothic story in the Ukrainian literary process “at the turn of the century”» (2022) проаналізовано прозові твори письменника, зокрема «Козацька помста», крізь призму готичної поетики [1¹]. У юридичній тематиці варто згадати публікацію І. Карпової (2019), де Чайковський постає як адвокат і громадський діяч, хоча його правова концепція лишається поза системним аналізом [2²]. Окремий розділ у виданні «Україна – поступ» (2024) присвячено «коломийському періоду» його діяльності, де О. Седляр висвітлює адвокатську та громадсько-політичну активність Чайковського [3³].

Центральним джерелом для літературознавчого та історико-правового аналізу залишається фундаментальне багатотомне видання його творів «Твори: у 8 т.», здійснене у Львові видавництвом «Червона калина» у 1990–1995 рр. [4⁴]. Водночас сучасні дослідження, зокрема стаття О. Поліщука про генезу правових поглядів Чайковського [5⁵], дисертаційна праця О. Седяра (2005) [6⁶] та

узагальнюючі літературознавчі студії НАН України (2023) [7⁷], інтегрують його спадщину у ширший гуманітарний і правовий дискурс.

Попри наявність значних наукових напрацювань, правовий аспект діяльності та творчості Андрія Чайковського залишається недостатньо вивченим, що зумовлює потребу у міждисциплінарному підході до його спадщини.

Методологія дослідження. Методологічну основу становить комплекс міждисциплінарних підходів, що поєднують літературознавчий, історико-правовий та аксіологічний аналіз творчої спадщини Андрія Чайковського у контексті сучасної української національно-правової ідеї. Історико-правовий підхід використано для з'ясування взаємозв'язку між його художньою творчістю, адвокатською практикою та формуванням державницьких поглядів. Культурно-історичний метод дав змогу простежити вплив історичної пам'яті й традицій на становлення образу нації у його прозі.

Аксіологічний підхід застосовано для інтерпретації морально-правових категорій (гідності, свободи, справедливості, відповідальності) як засад його розуміння національної ідеї. Порівняльно-аналітичний метод дозволив зіставити тексти Чайковського з сучасними концепціями української ідентичності та виявити тяглість його ідей у сучасному гуманітарному дискурсі.

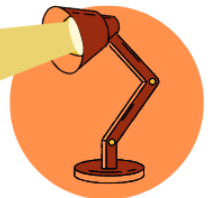
Сукупність цих методів забезпечила розкриття синтезу літературного й правового виміру спадщини Чайковського, окреслила її значення для розвитку українознавства та підтвердила актуальність його поглядів для осмислення національно-правової свідомості сучасної України.

Мета статті полягає у розкритті ціннісно-світоглядного та правового потенціалу творчої спадщини Андрія Чайковського, аналізі її ролі у формуванні сучасної української національно-правової ідеї та визначенні значення його літературних і публіцистичних текстів для розвитку державності, правосвідомості й національної ідентичності.

Виклад основного матеріалу. Проблема національної ідеї у сучасному українському інтелектуальному просторі постає не лише як питання ідентичності, а як осердя духовно-правового самоствердження нації. Її смислове ядро формується на перетині філософії свободи, історичної пам'яті та правового гуманізму, що утверджує людину як суб'єкта, а не об'єкт історії. Поняття «національної ідеї» набуває в сучасному дискурсі багатошарового виміру: від духовно-культурного концепту до чинника державотворення, від морального імперативу до юридичної категорії. Українська ідея, що визрівала в опорі на поневолення, завжди поєднувала етичне з політичним, індивідуальне з колективним. Саме в цьому синтезі криється її сучасна актуальність – як ідеї відповідальності перед історією, законом і ближнім.

У другій половині ХХ – на початку ХХІ століття спостерігається тенденція до осмислення національної ідеї крізь призму правової культури [8]. Зростає увага до того, що державність не може ґрунтуватися лише на території чи владі –

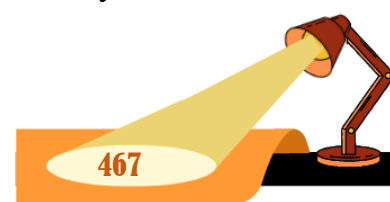
її основою стає внутрішній правопорядок, який формує громадянську довіру й моральну солідарність [9]. Правовий аспект української національної ідеї розкривається через такі базові цінності, як гідність, свобода, справедливість і відповідальність – ті засади, які в історичному досвіді українців виявилися не абстрактними деклараціями, а способом виживання та самозбереження спільноти [10]. Ці цінності відображають не лише суспільну норму, а й етичну енергію нації, її здатність чинити опір безправ'ю, будувати державу як простір людської гідності.

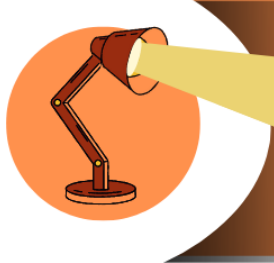
Дослідження національної ідеї як феномену вимагає інтеграції гуманітарних і правових підходів [5]. Саме міждисциплінарність дозволяє виявити глибину її змісту не лише як ідеологічне гасло, а як живу форму культурної та політичної свідомості [6]. У сучасному контексті війни, глобальних трансформацій і ціннісної нестабільності національно-правова ідея стає моральним орієнтиром, який об'єднує особисту свободу з колективною відповідальністю [2]. Звідси випливає, що її теоретичне осмислення має спрямовуватися не на абстрактні визначення, а на відновлення зв'язку між історичною пам'яттю, правом і духовним досвідом народу.

Українська національна ідея не завершена, вона постійно формується у відповідь на виклики часу [11]. Її життєздатність визначається тим, наскільки суспільство здатне осмислювати право як інструмент захисту не лише держави, а й людської гідності [12]. У цьому контексті постає необхідність звернення до тих інтелектуальних традицій, які, подібно до творчої спадщини Андрія Чайковського, поєднують етичну силу літератури та нормативну логіку права, створюючи підґрунтя для синтезу духовного і правового в осерді української ідентичності.

Отже, сучасна українська національно-правова ідея постає як інтегруюча система духовних і правових цінностей, що визначає здатність нації до самозбереження та державного розвитку. Її теоретичне осмислення створює основу для пошуку практичних прикладів у культурній та правовій спадщині України, зокрема у творчості Андрія Чайковського.

Постать Андрія Чайковського належить до тих духовних феноменів української культури, що поєднують практичний розум юриста з чуттям письменника-гуманіста. Його життєвий шлях, позначений служінням закону та слову, формувався на тлі складних соціально-політичних процесів Галичини кінця ХІХ – початку ХХ століття, коли ідея української державності лише визрівала у свідомості освічених верств. Вихованець Львівського університету, адвокат за фахом і письменник за покликанням, Чайковський вибудував власну концепцію служіння народові, вбачаючи в праві не лише інструмент справедливості, а й форму моральної культури. Його професійна діяльність, зокрема захист селян і громадян у судових справах, поєднувалася з глибокою увагою до

етичних засад права – до тієї «внутрішньої правди», яка, за його переконанням, стоїть вище від букви закону.

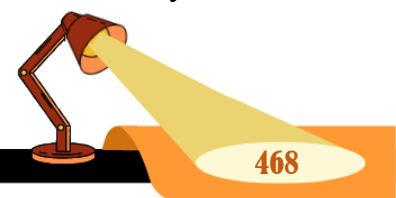
Світогляд Чайковського формувався у синтезі європейського лібералізму та української народницької традиції. Для нього національна ідея не зводилася до етнічної самоідентифікації; вона мислилася як прагнення до правопорядку, громадянської злагоди та моральної свободи. У своїх публіцистичних виступах і художніх творах він послідовно відстоював думку, що державність можлива лише тоді, коли кожен громадянин усвідомлює себе суб'єктом права. Його ідеал це суспільство, де індивідуальна свобода узгоджується з обов'язком перед спільнотою, а моральна гідність – із повагою до закону [4].

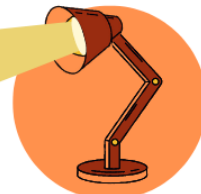
Правова концепція Андрія Чайковського постає як моральна категорія, що виходить за межі формальної юриспруденції. Для нього право було не лише інструментом регуляції, а передусім засобом гармонізації між особистою свободою та спільним добром. У його розумінні законність мала ґрунтуватися на внутрішній правді й етичній відповідальності, адже без морального кореня будь-який закон перетворюється на мертвий текст. Саме тому правова культура у його спадщині постає як духовна основа державності.

Літературна спадщина Чайковського є продовженням його правничої діяльності, адже в ній виразно артикульовано ідеї справедливості, відповідальності, солідарності та гідності [2]. У творах «Олюнька», «Свої й чужі», «За сестрою» чи «Сагайдачний» право постає не як суха категорія, а як морально-історичний вимір людського існування [4]. Письменник переносить етичні принципи судової практики у художній простір, створюючи тип героя, здатного приймати рішення, що поєднують правову свідомість і внутрішню чесність. Через образи своїх персонажів він демонструє, як нація формується не лише у боротьбі за територію, а й у змаганні за законність, порядок, гідність.

Державницьке мислення Чайковського не було декларативним. Воно народжувалося з практичного досвіду людини, яка бачила, як безправ'я руйнує моральну основу народу. Він наголошував, що майбутня українська держава повинна постати не з актів політичної волі, а з правової культури – з того глибокого переконання, що справедливість і законність є вищими за тимчасову вигоду. Цей етичний фундамент його думки робить Чайковського одним із тих українських інтелектуалів, хто мислив державність не лише як політичну мету, а як духовно-правову форму існування нації.

Його світогляд і творчість – це приклад єдності ідеї й дії, що дозволяє осмислювати українське право не як запозичену систему норм, а як вияв національної самосвідомості. І саме тому спадщина Чайковського сьогодні повертається в дискурс української національної ідеї як взірець цілісного мислення, де гуманістична етика й правовий розум творять єдину основу державницького буття.

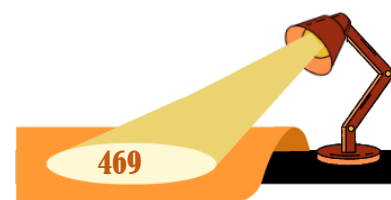

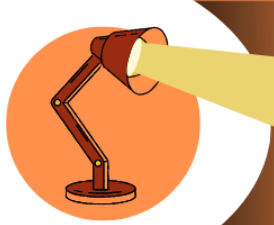
Постать Андрія Чайковського належить до тих духовних феноменів української культури, що поєднують практичний розум юриста з чуттям письменника-гуманіста [2]. Його життєвий шлях, позначений служінням закону та слову, формувався на тлі складних соціально-політичних процесів Галичини кінця ХІХ – початку ХХ століття, коли ідея української державності лише визрівала у свідомості освічених верств [3]. Вихованець Львівського університету, адвокат за фахом і письменник за покликанням, Чайковський вибудував власну концепцію служіння народові, вбачаючи в праві не лише інструмент справедливості, а й форму моральної культури. Його професійна діяльність, зокрема захист селян і громадян у судових справах, поєднувалася з глибокою увагою до етичних засад права – до тієї «внутрішньої правди», яка, за його переконанням, стоїть вище від букви закону.

Світогляд Чайковського формувався у синтезі європейського лібералізму та української народницької традиції. Для нього національна ідея не зводилася до етнічної самоідентифікації; вона мислилася як прагнення до правопорядку, громадянської злагоди та моральної свободи. У своїх публіцистичних виступах і художніх творах він послідовно відстоював думку, що державність можлива лише тоді, коли кожен громадянин усвідомлює себе суб'єктом права. Його ідеал – це суспільство, де індивідуальна свобода узгоджується з обов'язком перед спільнотою, а моральна гідність – із повагою до закону.

У цьому контексті показовим є й те, що Чайковський належав до покоління українських правників, які поєднували адвокатську практику з громадською діяльністю [2]. Його сучасники Кость Левицький та Євген Олесницький також виступали як юристи й політичні діячі, формуючи правову культуру Галичини [13]. Левицький, як голова Української національної ради у 1918 р., заклав підвалини правового мислення в умовах становлення державності, тоді як Олесницький активно працював над розвитком адвокатури та парламентської культури. Проте Чайковський вирізнявся тим, що переніс етичні засади права у художній простір, створивши унікальний синтез літератури й юриспруденції [6]. У його прозі право постає не лише як система норм, а як моральна категорія, що формує внутрішню гідність людини та національну солідарність. Саме ця інтеграція правничого досвіду з літературним мисленням надала його державницькій концепції особливої глибини.

З огляду на наведені факти, доцільно порівняти внесок трьох визначних діячів (Костя Левицького, Євгена Олесницького та Андрія Чайковського) у формування правової культури Галичини. Такий порівняльний аналіз дозволяє виявити як спільні риси їхньої діяльності, так і унікальні особливості кожного з них.

Таблиця 1. Внесок українських правників у формування правової культури Галичини (кінець XIX – початок XX ст.)

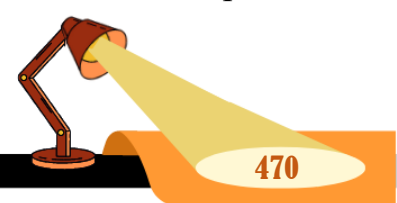
Діяч	Основна сфера діяльності	Внесок у правову культуру Галичини	Унікальність підходу
Кость Левицький	Юрист, політик, голова УНРади	Формування правових засад державності, розвиток парламентської культури	Інституційний вимір державотворення
Євген Олесницький	Адвокат, громадський діяч	Розвиток адвокатури, правозахист селян, участь у парламенті	Практичний вимір правозахисту
Андрій Чайковський	Адвокат, письменник	Захист селян у судах, поєднання права з літературою	Синтез етики права та художнього мислення

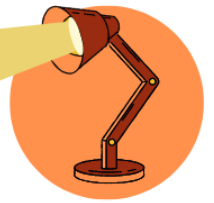
Як видно з Таблиці 1, Левицький та Олесницький репрезентують інституційний і практичний виміри правозахисної та політичної діяльності, тоді як Чайковський поєднав ці засади з літературною творчістю. Саме його синтез права й художнього мислення надав українській державницькій концепції особливої глибини, перетворивши правову культуру на морально-етичний фундамент національної ідентичності.

Літературна спадщина Чайковського є продовженням його правничої діяльності, адже в ній виразно артикульовано ідеї справедливості, відповідальності, солідарності та гідності. У творах «Олюнька», «Свої й чужі», «За сестрою» чи «Сагайдачний» право постає не як суха категорія, а як морально-історичний вимір людського існування. Письменник переносить етичні принципи судової практики у художній простір, створюючи тип героя, здатного приймати рішення, що поєднують правову свідомість і внутрішню чесність. Через образи своїх персонажів він демонструє, як нація формується не лише у боротьбі за територію, а й у змаганні за законність, порядок, гідність.

Державницьке мислення Чайковського не було декларативним. Воно народжувалося з практичного досвіду людини, яка бачила, як безправ'я руйнує моральну основу народу. Він наголошував, що майбутня українська держава повинна постати не з актів політичної волі, а з правової культури – з того глибокого переконання, що справедливість і законність є вищими за тимчасову вигоду. Цей етичний фундамент його думки робить Чайковського одним із тих українських інтелектуалів, хто мислив державність не лише як політичну мету, а як духовно-правову форму існування нації.

Його світогляд і творчість – це приклад єдності ідеї й дії, що дозволяє осмислювати українське право не як запозичену систему норм, а як вияв національної самосвідомості. Саме тому спадщина Чайковського сьогодні повертається в дискурс української національної ідеї як взірці цілісного

мислення, де гуманістична етика й правовий розум творять єдину основу державницького буття. Таким чином, творчість і світогляд Андрія Чайковського є практичним втіленням української національно-правової ідеї: він поєднав гуманістичну етику з правовим мисленням, створивши модель громадянина, здатного узгодити свободу з відповідальністю. Його спадщина демонструє, як загальні принципи національної ідеї набувають конкретної форми у правовій культурі та літературі, що робить її актуальною для сучасного українознавчого дискурсу. Однак, попри значний внесок, його державницька доктрина залишається недостатньо систематизованою у сучасних дослідженнях, що відкриває перспективу для подальших міждисциплінарних студій.

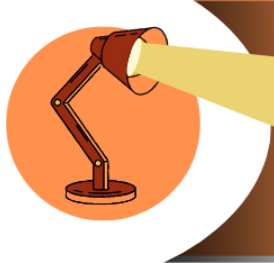
У художній спадщині Андрія Чайковського національно-правова ідея постає не як абстрактна категорія, а як жива етична енергія народу, що прагне самоутвердження через історію, працю й моральну гідність. Історизм для письменника був не просто художнім методом, а способом мислення – формою осмислення досвіду українського буття. Його герої діють у глибоко вивіреному історичному часі, де кожна подія набуває значення морального вибору, а кожен конфлікт – виміру національного самопізнання. Через образи козацьких ватажків, міщан, селян і правників Чайковський показує, як історична пам'ять перетворюється на чинник формування правосвідомості. Історизм його прози — це не реконструкція минулого, а процес морального перевтілення нації, у якому минуле освітлює сучасність і проектує майбутнє.

Морально-правові ідеали у творах Чайковського (гідність, честь, солідарність і свобода) становлять ядро його національної концепції. Ці категорії не існують у нього як декларації, а виявляються через життєві ситуації, через напруження між обов'язком і совістю. Гідність у його розумінні — це не зовнішня ознака становища, а внутрішня дисципліна духу, готовність діяти відповідно до власних переконань навіть у безправних умовах. Свобода ж постає не як безмежна воля, а як усвідомлений обов'язок перед спільнотою, що формує людину як громадянина. Письменник прагне довести, що правова культура виростає з морального кореня, і без нього будь-який закон стає мертвим текстом.

Особливого значення у творчості Чайковського набуває культ активної особистості – моделі «нового українця», який поєднує етичну витримку, правове мислення та історичну свідомість. Цей герой не чекає зовнішніх реформ, а творить моральний лад власним прикладом. Його діяльність стає актом правової освіти, своєрідним уроком громадянської мужності. У цьому вимірі Чайковський виступає не лише як письменник, а як просвітителі і вихователь нового типу українського інтелігента – відповідального, законослухняного, але й внутрішньо вільного.

Поєднання художньої літератури з правничою аргументацією у Чайковського створює унікальну синтетичну форму національного мислення. Його проза, насичена морально-етичними колізіями, водночас має чітку логіку судового

дискурсу: аргументи вибудовуються, як у промові адвоката, а внутрішня напруга персонажів часто набуває структури правової дилеми. У такий спосіб письменник переводить філософію права у площину художнього переживання, доводячи, що правосвідомість народу народжується не в кабінетах і не в законодавчих текстах, а в моральному досвіді людини.

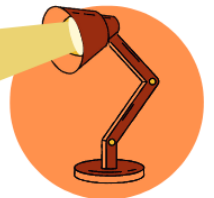
Таким чином, у творчості Андрія Чайковського формується особливий тип українського гуманізму, в якому ідея державності постає як наслідок духовного визрівання особистості. Його тексти стають лабораторією національної самосвідомості, де історія перетворюється на моральний аргумент, а право на живу форму національної свідомості. Саме у цьому полягає найглибший сенс його національно-правової концепції – у злитті етики, історії та закону в єдину гуманістичну систему, що зберігає актуальність і для сучасного українського суспільства.

Сучасний інтелектуальний простір України дедалі частіше повертається до постаті Андрія Чайковського як до мислителя, який умів осмислити історію не лише як оповідь про минуле, а як морально-правовий урок для майбутнього. У його творах відчитуються виразні паралелі між історичною боротьбою українського народу за державність і сучасними викликами, що постають перед незалежною Україною у XXI столітті. Чайковський, відтворюючи драматизм козацьких воєн, втрат і зрад, формував у читача не тільки емоційне співпереживання, а й аналітичне розуміння закономірностей державного поступу. Його історичний наратив стає школою політичного мислення, у якій героїчне осмислюється крізь призму права, відповідальності та солідарності. Цей досвід особливо промовистий нині, коли питання оборони державності знову стає екзистенційним для нації.

Виховний і правовий потенціал творів Чайковського залишається важливим чинником формування сучасної освітньої парадигми. Його проза спонукає молоде покоління не лише знати історію, а й мислити у категоріях громадянського обов'язку, честі та правової гідності. У педагогічному аспекті вона виступає своєрідним мостом між художнім переживанням і правовим світоглядом. Через емоційну достовірність оповіді Чайковський досягає того, що абстрактні принципи (свобода, справедливість, солідарність) набувають конкретного людського обличчя. Його тексти, включені до освітнього процесу, можуть слугувати засобом розвитку критичного мислення та етичної компетентності, які становлять основу сучасної громадянської освіти.

Не менш вагомою є роль Чайковського у формуванні правової культури та громадянської свідомості сучасного українця. Його художній світ пропонує модель поведінки, в якій внутрішня свобода поєднується з відповідальністю за спільне благо. У цьому сенсі його спадщина виконує не лише культурну, а й нормативну функцію, формуючи уявлення про право як втілення морального порядку, а не лише як систему заборон і дозволів. Саме такий підхід дозволяє

актуалізувати його творчість у контексті новітнього державотворення, де постає потреба у поєднанні етичного імперативу з правовими реформами.

Отже, вплив Андрія Чайковського на сучасний український дискурс виходить далеко за межі літературознавства. Його тексти набувають статусу інтелектуального ресурсу національного відродження, у якому художнє слово стає інструментом формування правової свідомості, а історична пам'ять підґрунтям сучасної політичної зрілості. Його спадщина зберігає актуальність і для майбутнього розвитку українського суспільства – як морально-правовий дороговказ для нації, що шукає рівноваги між свободою і законом, між героїзмом минулого та відповідальністю сучасності.

Узагальнюючи проведені дослідження, слід наголосити на вагомому внеску Андрія Чайковського у розвиток української національно-правової ідеї. Його творчість і світогляд демонструють унікальний синтез літературного та правничого дискурсу, де право постає не лише як система норм, а як моральна категорія та духовна основа державності. Саме завдяки такому підходу Чайковський утвердив право як чинник формування національної самосвідомості та громадянської культури.

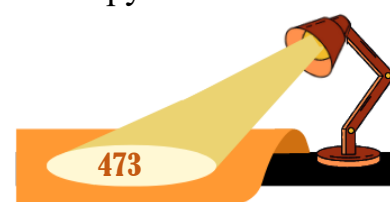
Перспективним видається міждисциплінарний підхід до вивчення спадщини Чайковського, який поєднує літературознавчий аналіз із правознавчими та історіософськими студіями. Такий синтез дозволяє глибше осмислити його внесок у формування української національної ідеї та створює підґрунтя для розробки цілісної моделі, що інтегрує культурний, правовий і державницький виміри його творчості. Однак, попри значний внесок, його державницька доктрина залишається недостатньо систематизованою у сучасних дослідженнях. Його спадщина потребує осмислення не лише в літературознавчому, а й у правознавчому та історіософському вимірах, що відкриває перспективу для комплексного дослідження української національно-правової ідеї.

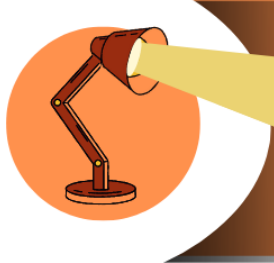
Висновки. У проведеному дослідженні було показано, що постать Андрія Чайковського посідає особливе місце в українському інтелектуальному просторі як приклад єдності правничого мислення та літературної творчості. Його спадщина засвідчує, що право може постати не лише як система норм, а як моральна категорія, що формує духовну основу державності.

Важливим результатом аналізу є визначення внеску Чайковського у розвиток української національно-правової ідеї. Він поєднав гуманістичну етику з правовим дискурсом, утвердивши цінності гідності, свободи, справедливості та відповідальності як фундаментальні засади національної самосвідомості.

Водночас окремі напрями його спадщини залишаються недостатньо дослідженими. Передусім це стосується правової концепції та державницької доктрини, які потребують системного осмислення у контексті сучасних викликів. Саме тут відкривається перспектива міждисциплінарних студій, що поєднують літературознавство, правознавство та історіософію.

Таким чином, спадщина Андрія Чайковського постає як інтелектуальний ресурс національного відродження, у якому художнє слово стає інструментом

формування правової культури, а історична пам'ять підґрунтям політичної зрілості. Його творчість зберігає актуальність і сьогодні, пропонуючи морально-правовий дороговказ для суспільства, що прагне рівноваги між свободою і законом, між героїзмом минулого та відповідальністю сучасності.

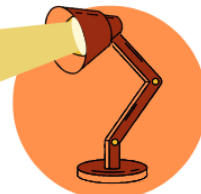
Література:

1. Gothic story in the Ukrainian literary process “at the turn of the century” (based on the creative works by Andrii Chaikovskiyi “Cossack Revenge” and Hryhorii Machtet “The Cursed Cossack”). *Прикарпатський Вісник НТШ. Word*. 2022. URL: <https://pvntsh.nung.edu.ua/index.php/word/article/view/1820>
2. Карпова І. Г. Видатні адвокати України К. Трильовський, А. Чайковський та Є. Олесницький як культурно-просвітні діячі. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики*. 2019. № 1(5). С. 60–65.
3. Седляр О. В. Коломийський період громадської діяльності Андрія Чайковського (1919–1935 рр.). *Україна – поступ*. Київ: НДІУ КНУ, 2024. С. 178–191.
4. Чайковський А. Твори: у 8 т. Львів: Червона калина, 1990–1995.
5. Поліщук О. С. Генеза поглядів на державу і право у творчій спадщині та діяльності Андрія Чайковського. // *Legal Bulletin*. Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2025. DOI: 10.31732/2708-339X-2025-17-C5.
6. Седляр О. В. Громадсько-політична діяльність Андрія Чайковського: дис. ... канд. іст. наук. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2005. 220 с.
7. Українські літературознавчі студії: зб. наук. праць / ред. рада. Київ: НАН України, 2023. 340 с.
8. Грицак Я. Нариси історії України. Формування модерної української нації XIX–XX ст. Київ: Генеза, 2000. 360 с.
9. Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Київ: Дніпро, 1995. 448 с.
10. Сверстюк Є. Блудні сини України. Київ: КМА, 1993. 320 с.
11. Костомаров М. Книга буття українського народу. Київ: Освіта, 1991. 112 с.
12. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
13. Левицький К. Історія політичної думки Галичини. Львів: НТШ, 1926. 312 с.

References:

1. Gothic story in the Ukrainian literary process “at the turn of the century” (based on the creative works by Andrii Chaikovskiyi “Cossack Revenge” and Hryhorii Machtet “The Cursed Cossack”). (2022). *Prykarpatskyi Visnyk NTSh. Word*. <https://pvntsh.nung.edu.ua/index.php/word/article/view/1820> [in Ukrainian]
2. Karpova, I. H. (2019). Vydatni advokaty Ukrainy K. Trylovskiyi, A. Chaikovskiyi ta Ye. Olesnytskyi yak kulturno-prosvitni diiachi [Outstanding lawyers of Ukraine K. Trylovskiyi, A. Chaikovskiyi and Ye. Olesnytskyi as cultural and educational figures]. *Aktualni problemy yurydychnoi nauky ta praktyky*, 1(5), 60–65. [in Ukrainian]
3. Sedliar, O. V. (2024). Kolomyiskyi period hromadskoi diialnosti Andriia Chaikovskoho (1919–1935 rr.) [The Kolomyia period of Andrii Chaikovskiyi’s public activity (1919–1935)]. *Ukraina – postup* (pp. 178–191). Kyiv: NDIU KNU. [in Ukrainian]
4. Chaikovskiyi, A. (1990–1995). *Tvory: u 8 t.* [Works: in 8 vols.]. Lviv: Chervona kalyna. [in Ukrainian]
5. Polishchuk, O. S. (2025). Geneza pohliadiv na derzhavu i pravo u tvorchii spadshchyni ta diialnosti Andriia Chaikovskoho [Genesis of views on the state and law in the creative heritage and activity of Andrii Chaikovskiyi]. *Legal Bulletin*. Kyiv: Universytet ekonomiky ta prava “KROK”. <https://doi.org/10.31732/2708-339X-2025-17-C5> [in Ukrainian]

6. Sedliar, O. V. (2005). *Hromadsko-politychna diialnist Andriia Chaikovskoho* [Public and political activity of Andrii Chaikovskiy] (Candidate of Historical Sciences dissertation). Lviv: Lvivskiy natsionalnyi universytet imeni Ivana Franka. [in Ukrainian]
7. *Ukrainski literaturoznavchi studii: zb. nauk. prats* [Ukrainian literary studies: Collection of scientific works]. (2023). Kyiv: NAN Ukrainy. [in Ukrainian]
8. Hrytsak, Y. (2000). *Narysy istorii Ukrainy. Formuvannia modernoi ukrainskoi natsii XIX–XX st.* [Essays on the history of Ukraine. Formation of the modern Ukrainian nation in the 19th–20th centuries]. Kyiv: Geneza. [in Ukrainian]
9. Lypynskiy, V. (1995). *Lysty do brativ-khliborobiv* [Letters to farmer brothers]. Kyiv: Dnipro. [in Ukrainian]
10. Sverstiuk, Ye. (1993). *Bludni syny Ukrainy* [Prodigal sons of Ukraine]. Kyiv: KMA. [in Ukrainian]
11. Kostomarov, M. (1991). *Knyha buttia ukrainskoho narodu* [The book of the existence of the Ukrainian people]. Kyiv: Osvita. [in Ukrainian]
12. Verkhovna Rada Ukrainy. (1996). *Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. № 254k/96-VR* [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996, No. 254k/96-VR]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 30, Art. 141. [in Ukrainian]
13. Levyskiy, K. (1926). *Istoriia politychnoi dumky Halychyny* [History of political thought in Galicia]. Lviv: NTSh. [in Ukrainian]

¹¹ Gothic story in the Ukrainian literary process “at the turn of the century” (based on the creative works by Andrii Chaikovskiy “Cossack Revenge” and Hryhorii Machtet “The Cursed Cossack”). *Прикарпатський Вісник НТШ. Word*. 2022. URL: <https://pvntsh.nung.edu.ua/index.php/word/article/view/1820>

² Карпова І. Г. Видатні адвокати України К. Трильовський, А. Чайковський та Є. Олесницький як культурно-просвітні діячі. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики*. 2019. № 1(5). С. 60–65.

³ Седляр О. В. Коломийський період громадської діяльності Андрія Чайковського (1919–1935 рр.). *Україна – поступ*. Київ: НДІУ КНУ, 2024. С. 178–191.

⁴ Чайковський А. Твори: у 8 т. Львів: Червона калина, 1990–1995.

⁵ Поліщук О. С. Генеза поглядів на державу і право у творчій спадщині та діяльності Андрія Чайковського. *Генеза права*. Київ: Університет економіки та права «КРОК», 2025. DOI: 10.31732/2708-339X-2025-17-C5

⁶ Седляр О. В. Громадсько-політична діяльність Андрія Чайковського. Дис. ... канд. іст. наук. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2005. 220 с.

⁷ *Українські літературознавчі студії: зб. наук. праць / ред. рада*. Київ: NAN України, 2023. 340 с.

⁸ Грицак Я. Нариси історії України. Формування модерної української нації XIX–XX ст. Київ: Генеза, 2000. 360 с.

⁹ Липинський В. Листи до братів-хліборобів. Київ: Дніпро, 1995. 448 с.

¹⁰ Сверстюк Є. Блудні сини України. Київ: КМА, 1993. 320 с.

¹¹ Костомаров М. Книга бугтя українського народу. Київ: Освіта, 1991. 112 с

¹² Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

¹³ Левицький К. Історія політичної думки Галичини. Львів: НТШ, 1926. 312 с.

